

**SHUKUR XOLMIRZAYEVNING “O‘ZBEKLAR” HIKOYASIDA
MILLIY XARAKTER VA INSONIY QADRIYATLAR TALQINI****Bo‘ronova Maftuna Shaymardon qizi**

Termiz davlat universiteti Yuridik fakulteti 1-bosqich talabasi

ANNOTATSIYA: Mazkur maqolada o‘zbek adabiyotining yirik namoyandalaridan biri bo‘lgan Shukur Xolmirzayevning “O‘zbeklar” hikoyasi tahlil qilinadi. Asarda o‘zbek xalqining milliy xarakteri, urf-odatlar, mehmondo‘stligi va insoniy fazilatlarini badiiy tasvir orqali ochib berilgan. Hikoya orqali yozuvchi jamiyatdagi insoniy munosabatlar, xalq ruhiyati va milliy qadriyatlarining ahamiyatini yoritadi. Maqolada asarning g‘oyaviy mazmuni, badiiy uslubi hamda yozuvchining o‘zbek xalqiga xos ruhiyatni tasvirlashdagi mahorati tahlil qilinadi.

KALIT SO‘ZLAR: o‘zbek adabiyoti, milliy xarakter, hikoya janri, badiiy tasvir, insoniy qadriyatlar, milliy ruhiyat.

Kirish

O‘zbek adabiyoti taraqqiyotida xalq ruhiyati, milliy tafakkur va insoniy qadriyatlarni badiiy tasvir orqali chuqur ochib bera olgan ijodkorlar alohida o‘rin egallaydi. Ana shunday adiblardan biri — Shukur Xolmirzayev hisoblanadi. U XX asr o‘zbek nasrining yetuk namoyandalaridan biri sifatida o‘zining hikoya va qissalari orqali o‘zbek xalqining hayot tarzini, dunyoqarashini, ma’naviy qadriyatlarini hamda inson ruhiyatining murakkab jihatlarini yuksak badiiy mahorat bilan tasvirlagan. Yozuvchi asarlarida hayotiylik, samimiylik va tabiiylik ustuvor bo‘lib, uning qahramonlari ko‘pincha oddiy insonlar — qishloq aholisi, mehnatkash odamlar, sodda, ammo qalban boy shaxslardir. Shu sababli ham adib ijodi o‘zbek xalqining milliy ruhini aks ettiruvchi muhim badiiy manbalardan biri sifatida baholanadi.

Shukur Xolmirzayev ijodida hikoya janri alohida o‘rin tutadi. Yozuvchi hikoya orqali katta ijtimoiy va ma’naviy masalalarni qisqa, ammo mazmunan chuqur badiiy shaklda ifodalashga muvaffaq bo‘lgan. Uning asarlarida insonning ichki kechinmalari, jamiyatdagi o‘zaro munosabatlar, milliy urf-odatlar va qadriyatlar tabiiy hamda hayotiy tarzda tasvirlanadi. Adib qalamiga mansub ko‘plab hikoyalarda o‘zbek xalqining mentaliteti, turmush tarzi va hayot falsafasi o‘ziga xos badiiy talqin topgan. Shu jihatdan qaraganda, yozuvchi asarlari nafaqat adabiy-estetik qiymatga, balki ma’naviy va tarbiyaviy ahamiyatga ham ega.

Yozuvchining “O‘zbeklar” hikoyasi ham ana shunday asarlardan biri bo‘lib, unda o‘zbek xalqining milliy xarakteri, urf-odatlar, odob-axloq me‘yorlari va insoniy fazilatlari badiiy tasvir orqali yoritib berilgan. Hikoya orqali muallif xalqimizga xos bo‘lgan mehmondo‘stlik, samimiylilik, bag‘rikenglik, kattalarga hurmat va kichiklarga izzat kabi fazilatlarni tasvirlashga harakat qiladi. Asarda voqealar oddiy hayotiy holatlar asosida rivojlansa-da, ular orqali xalq ruhiyatining chuqur qatlamlari ochib beriladi. Bu esa asarning g‘oyaviy mazmunini yanada boyitadi va o‘quvchini milliy qadriyatlar haqida mushohada yuritishga undaydi.

Mazkur maqolaning asosiy maqsadi — Shukur Xolmirzayevning “O‘zbeklar” hikoyasini tahlil qilish orqali unda ifodalangan milliy xarakter va insoniy qadriyatlarning badiiy talqinini yoritishdan iborat. Shuningdek, maqolada asarning g‘oyaviy mazmuni, badiiy xususiyatlari hamda yozuvchining o‘zbek xalqiga xos ruhiy holatlarni tasvirlashdagi mahorati tahlil qilinadi. Bu esa hikoyaning o‘zbek adabiyotidagi o‘rni va ahamiyatini yanada chuqurroq anglash imkonini beradi.

Asosiy qism

O‘zbek nasrida milliy ruh, xalqning ma‘naviy qiyofasi va insoniy fazilatlarni badiiy tasvir orqali ifodalash masalasi doimo muhim o‘rin egallab kelgan. Bu jarayonda Shukur Xolmirzayev ijodi alohida ahamiyat kasb etadi. Yozuvchi o‘z asarlarida voqelikni sun‘iy bezaklarsiz, hayotning o‘ziga xos tabiiy oqimida tasvirlashga intiladi. Uning hikoyalarida oddiy insonlarning turmushi, ruhiy kechinmalari va kundalik hayot manzaralari orqali jamiyatning muhim ijtimoiy va ma‘naviy masalalari ochib beriladi. “O‘zbeklar” hikoyasi ham ana shunday badiiy kuzatuv mahsuli bo‘lib, unda o‘zbek xalqining milliy xarakteri, mentaliteti va qadriyatlari chuqur tasvirlangan.

Hikoyaning asosiy mazmuni o‘zbek xalqining hayotga munosabati, uning ichki dunyosi va ma‘naviy qadriyatlarini ko‘rsatishga qaratilgan. Asarda voqealar ko‘pincha oddiy hayotiy vaziyatlar asosida rivojlanadi. Biroq aynan shu oddiylik orqali yozuvchi xalq ruhiyatining chuqur qatlamlarini ochishga erishadi. O‘zbek xalqiga xos bo‘lgan samimiylilik, kamtarlik, sabr-toqat va mehmondo‘stlik kabi fazilatlar hikoya davomida turli badiiy detallar orqali namoyon bo‘ladi. Yozuvchi voqealarni tasvirlashda qahramonlarning nutqi, xatti-harakatlari va o‘zaro munosabatlariga katta e‘tibor qaratadi. Shu orqali u milliy xarakterga xos xususiyatlarni tabiiy va ishonchli tarzda ko‘rsatadi.

Hikoyada aks etgan muhim jihatlardan biri — o‘zbek xalqining mehmondo‘stlik an‘anasi hisoblanadi. Mehmonni hurmat qilish, unga ehtirom ko‘rsatish o‘zbek

xalqining qadimiy urf-odatlaridan biridir. Asarda bu jihat insoniy munosabatlarning muhim belgisi sifatida tasvirlanadi. Yozuvchi qahramonlar o'rtasidagi samimiy munosabatlarni tasvirlash orqali xalqimizning bag'rikenglik va insonparvarlik ruhini yoritadi. Bu esa hikoyaning g'oyaviy mazmunini boyitib, uni faqat badiiy asar emas, balki ma'naviy qadriyatlarni targ'ib etuvchi asarga aylantiradi.

Shuningdek, hikoyada o'zbek xalqining mehnatsevarligi va hayotga bo'lgan qat'iyati ham tasvirlangan. Qahramonlar hayotdagi qiyinchiliklarga qaramay halol mehnat qilishni, sabr bilan yashashni o'zlari uchun muhim hayotiy tamoyil sifatida qabul qiladilar. Bu jihat yozuvchi tomonidan juda tabiiy tarzda ochib beriladi. U qahramonlarning kundalik turmushini tasvirlash orqali xalqning ichki kuchi, matonati va hayotiy tajribasini ko'rsatadi. Bu esa o'zbek xalqining tarix davomida shakllangan ma'naviy fazilatlarini anglashga yordam beradi.

Shukur Xolmirzayev hikoyalarida inson ruhiyatini tasvirlash alohida o'rin tutadi. "O'zbeklar" hikoyasida ham qahramonlarning ichki dunyosi, ularning fikrlari, his-tuyg'ulari va hayot haqidagi qarashlari badiiy tasvir orqali yoritiladi. Yozuvchi inson tabiatidagi murakkablikni sodda voqealar orqali ochib berishga harakat qiladi. Natijada o'quvchi qahramonlarning ichki kechinmalarini chuqur his eta boshlaydi. Bu esa asarning ta'sirchanligini yanada oshiradi.

Hikoyaning yana bir muhim jihati — milliy mentalitet masalasining yoritilishidir. O'zbek xalqining kattalarga hurmat, kichiklarga mehr ko'rsatish, jamoa manfaatini shaxsiy manfaatdan ustun qo'yish kabi qadriyatlari hikoya voqealari davomida yaqqol namoyon bo'ladi. Yozuvchi bunday fazilatlarini alohida targ'ib qilishga urinmaydi, balki ularni hayotiy vaziyatlar orqali tabiiy tarzda ko'rsatadi. Shu sababli hikoya o'quvchi ongida sun'iy emas, balki real hayotiy manzara sifatida gavdalanadi.

Bundan tashqari, hikoyada milliy qadriyatlarning inson tarbiyasidagi o'rni ham muhim masala sifatida ko'rsatib berilgan. Oila muhiti, ota-onaning farzand tarbiyasidagi roli, jamiyatdagi odob-axloq me'yorlari qahramonlar hayoti orqali ifodalanadi. Bu esa asarning nafaqat badiiy, balki ma'naviy-tarbiyaviy ahamiyatini ham oshiradi. Hikoya o'quvchini milliy qadriyatlar haqida o'ylashga, ularni qadrlashga undaydi.

Shu jihatdan qaraganda, "O'zbeklar" hikoyasi o'zbek xalqining ma'naviy dunyosini badiiy ifoda etuvchi muhim asarlardan biridir. Unda milliy xarakter, insoniy fazilatlar va jamiyatdagi ijtimoiy munosabatlar o'zaro uyg'un holda tasvirlangan. Yozuvchining badiiy mahorati esa aynan shu uyg'unlikni tabiiy va ishonchli tarzda ifodalashida namoyon bo'ladi. Natijada asar nafaqat adabiy-estetik qiymatga ega

bo'ladi, balki o'zbek xalqining ma'naviy qiyofasini aks ettiruvchi muhim badiiy manba sifatida ham katta ahamiyat kasb etadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, Shukur Xolmirzayevning "O'zbeklar" hikoyasi o'zbek xalqining milliy xarakteri, ma'naviy qadriyatlari va ijtimoiy hayotini badiiy jihatdan yoritib beruvchi muhim asarlardan biri hisoblanadi. Hikoya orqali yozuvchi o'zbek xalqining ruhiy olamini, hayotga munosabatini va insoniy fazilatlarini tabiiy hamda hayotiy tasvirlar orqali ochib beradi. Asarda tasvirlangan voqealar oddiy hayotiy holatlar asosida rivojlansa-da, ular orqali chuqur ma'naviy va ijtimoiy g'oyalar ifodalanadi. Shu jihatdan qaraganda, hikoya nafaqat badiiy asar, balki o'zbek xalqining ma'naviy qiyofasini aks ettiruvchi muhim adabiy manba sifatida ham ahamiyat kasb etadi.

Shukur Xolmirzayev o'z asarlarida inson ruhiyatini tasvirlash, milliy mentalitetni ochib berish va xalqning tarixiy tajribasini badiiy ifodalashda o'ziga xos mahorat namoyon etadi. "O'zbeklar" hikoyasida ham yozuvchi milliy xarakterga xos bo'lgan mehmondo'stlik, samimiylik, bag'rikenglik, sabr-toqat va mehnatsevarlik kabi fazilatlarini yuksak badiiy ifoda bilan tasvirlaydi. Bu fazilatlar o'zbek xalqining asrlar davomida shakllangan ma'naviy merosi sifatida hikoya voqealarida tabiiy ravishda aks etadi. Yozuvchi qahramonlarning kundalik turmushi, ularning o'zaro munosabatlari va ichki kechinmalari orqali xalq ruhiyatining chuqur qatlamlarini ochib beradi. Natijada asarda milliy qadriyatlar bilan insoniy fazilatlar o'zaro uyg'un holda ifodalangan.

Hikoyaning yana bir muhim jihati shundaki, unda milliy qadriyatlarning inson tarbiyasidagi o'rni ham alohida ko'rsatib beriladi. Oila muhiti, jamiytdagi axloqiy me'yorlar, kattalarga hurmat va kichiklarga mehr kabi qadriyatlar hikoya mazmunida muhim g'oyaviy yo'nalish sifatida namoyon bo'ladi. Bu esa asarning tarbiyaviy ahamiyatini yanada oshiradi. Asarda ilgari surilgan g'oyalar o'quvchini milliy qadriyatlarni anglashga, ularni qadrlashga va saqlab qolishga undaydi. Shu sababli "O'zbeklar" hikoyasi o'zbek adabiyotida milliy ruhiyatni aks ettiruvchi muhim badiiy asarlardan biri sifatida baholanadi.

Umuman olganda, Shukur Xolmirzayev ijodi o'zbek nasrining rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Uning hikoyalarida xalq hayoti, milliy mentalitet va insoniy qadriyatlar chuqur badiiy talqin topgan. "O'zbeklar" hikoyasi ham ana shu jihatlari bilan ajralib turadi. Asarda ifodalangan g'oyalar bugungi kunda ham o'z dolzarbligini saqlab qolgan bo'lib, u o'zbek xalqining ma'naviy boyligini, ruhiy kuchini va

insonparvarlik fazilatlarini yoritib beruvchi muhim adabiy manbalardan biri sifatida e'tirof etiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Shukur Xolmirzayev. Saylanma asarlar. – Toshkent: Sharq nashriyoti, 2006.
2. Shukur Xolmirzayev. Hikoyalar to'plami. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot, 1987.
3. Qosimov B., Yo'ldoshev Q. O'zbek adabiyoti tarixi. – Toshkent: O'qituvchi nashriyoti, 2004.
4. Karimov N. XX asr o'zbek adabiyoti. – Toshkent: Fan nashriyoti, 2010.
5. Rasulov A. Adabiyotshunoslik asoslari. – Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti, 2012.
6. O'zbek adabiyoti tarixi. 5 jildlik. – Toshkent: O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi nashriyoti, 2015.